

A bővítéspolitiká mint külpolitikai eszköz

Ukrajna katonai lerohanásával újra előtérbe került a bővítéspolitiká, az uniós tagság kérdése. Az elmúlt hetek háborús konfliktusról szóló hírei mellett komoly viták tárgyává vált, hogy Ukrajna,¹ majd nem sokkal később Grúzia² is benyújtotta az Európai Unióhoz való csatlakozás kérelmét. Kérdés, hogy a fejlemények tekintetében milyen hozzáadott értékkel bír a keleti partnerség mint külpolitikai eszköz, s a bizonytalan folyamatok közepette nem válik-e a körülmények áldozatává.

A keleti partnerség hat országot foglal magában: Örményország, Azerbajdzsán, Belarusz, Grúzia, Moldovai Köztársaság és Ukrajna. Az EU szomszédságpolitikájának részét képező keleti partnerség szorosabb együttműködést³ tesz lehetővé a posztszovjet térség nem uniós tagjaival. Az EU nem csupán dedikált pénzügyi forrásokat nyújt az országoknak, hanem elősegíti az egymással való kereskedelmet, harmonizálja a jogrendszert, intézményi-politikai reformokat ír elő, a vállalkozások számára likvid tőkét biztosít, infrastrukturális beruházásokat valósít meg az országok közötti jobb kapcsolatok kialakítása érdekében. Emellett tanulók, kutatók és tanárok számára lehetővé teszi a cse-reprogramokat az uniós tagországok egyetemeivel. A partnerség léte az elmúlt fél év történéseivel megkérdőjeleződött, hiszen a tavaly év végén kirobbant belarusz menekültválság⁴ és az arra adott szankciók következtében Lukasenka elnök felfüggesztette tagságát a keleti partnerségben. A jelenlegi orosz-ukrán háborút követő ukrán és grúz belpolitikai válasz – tehát a gyorsított csatlakozási kérelem benyújtása – további kérdéseket vet fel.

Sajnos, a Nyugat-Balkán a viszonylagos nyugalom és a jelentős reformok (például preszpai megállapodás) ellenére továbbra sem kap megnyugtató választ az uniós intézményektől és egyes tagállamok kormányfőitől. A francia

¹ Peter Kristof: Volodimir Zelenszkij aláírta Ukrajna európai uniós csatlakozási kérelmét. *Euronews*, 2022. március 1.

² Grúzia is minél hamarabb csatlakozna az EU-hoz. *Hvg.hu*, 2022. március 3.

³ Európai Tanács: *Infografika – A keleti partnerség: Helyreállítás – Reform – Reziliencia* (2021. december 17.).

⁴ Bendarzszevszkij Anton: Európával fizettetné meg a menekültválság árát Lukasenka. *Index*, 2021. november 27.

soros elnökség programja⁵ szinte alig említi meg a déli szomszédság bővítéspolitikai kérdését. Amíg ez a térség – néhány feszült időszakot kivéve – viszonylagos nyugalomban kezdett gazdaságilag is intenzíven fejlődni, az unió részéről inkább szimbolikusnak tekinthető az ukrán csatlakozási kérelemre adott válasz. Von der Leyen bejelentette, hogy szeretné, ha Ukrajna belépne az unióba, viszont ilyen erős kijelentést nem hallhattunk a nyugat-balkáni hatok vonatkozásában.

Kérdés, hogy ez milyen jelzést küld a déli szomszédok felé, hiszen többször is megakadt a bővítési folyamat, amelyet újra kellett gondolni.⁶ Jelenleg egy olyan ország csatlakozása, amely háborús területnek minősül, elképzelhetetlen a belpolitikai helyzet instabilitása miatt. A mihamarabbi béketárgyalásokat követően az EU-nak mindenképpen újra kell gondolnia a keleti partnerséget, hiszen a partnerek fele – különböző okok miatt – már nem érzi ezt a keretrendszert megfelelőnek. Egy keleti partnerségi tag azonnali csatlakozása már csupán a csatlakozási folyamat miatt is akadályba ütközne. A Bizottság először véleményt ad, hogy a csatlakozni kívánó ország teljesíti-e az EUSz 2. cikkében foglalt kritériumokat, pozitív elbírálás esetén a miniszterek tanácsa egyhangúlag⁷ fogadja el az adott ország tagjelölt státuszát. Csak ezután következik a déli tagjelöltek által már jól ismert sziszifuszi folyamat. A közösségi acquis átültetése, a 35 szakpolitikai fejezet tárgyalása és lezárása, a nyitó, illetve a záró kritériumok teljesítése mind komoly és látható politikai döntéseket igényel. A másik ok politikai természetű, amely az egyik irányba erősebb elköteleződéshez vezethet, mint más jól teljesítő tagjelöltek (nyugat-balkáni hatok) tekintetében, ami felboríthatja a kényes szomszédságpolitikai egyensúlyt.

Világos, hogy az EU-s intézmények vezetői valamilyen részsikert szeretnének felmutatni az eddig gyengélkedő bővítéspolitikai tekintetében, így érthető az Európai Parlament és a Bizottság kommunikációja, viszont Emmanuel Macron francia államfő, valamint Baerbock⁸ német külügyér is világossá tette, hogy a tagság rendkívül hosszú és fontos reformfolyamat eredménye, amely komoly horderejű belpolitikai átalakulással jár.

⁵ French Presidency of the Council of the European Union: *Recovery, Strength and a Sense of Belonging* (2022).

⁶ Miszlivetz Áron James: *Zágrábtól Zágrábig: Csúcson a Nyugat-Balkán?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. május 7.

⁷ *Az Európai Unióról szóló szerződés – Csatlakozás az EU-hoz* (2020. január 17.).

⁸ K. G.: *Példátlanul gyors EU-tagságot szeretne Ukrajna, de lehetséges ez? Világgazdaság*, 2022. március 1.

A jelenleg politikailag és érzelmileg felfokozott helyzetben minden döntésnek és szónak súlya van, ezért is fontos a pontos és lényegre törő kommunikáció az európai politika legmagasabb szintjeiről. A válság megoldásához elsősorban higgadt hozzáállásra, stratégiai nyugalomra van szükség, amely a jelenlegi válsághelyzetben célzott, precíziós válaszlépésekkel (szankciók, humanitárius segély, deeszkaláció) reagál a jelenlegi súlyos geopolitikai válságra. Nem tudni, hogy az orosz–ukrán háborúnak milyen kimenetele lesz, viszont európai és globális gazdaságpolitikai, geopolitikai átrendeződésnek, átalakulásnak vagyunk a tanúi. Az EU-nak és tagállamainak tovább kell fejlesztenie a szomszédságpolitikát, amely akár ideiglenes részes/feles tagságot eredményezhet. A döntéshozatalban csak az intézményi reformok után vehetnének részt a tagjelöltek, viszont megerősített együttműködés keretében a lehető legtöbb programba kell bevonni őket (gazdasági, oktatási, kulturális, klímavédelmi stb.). Végül a legfontosabb, hogy a tagjelöltek és közvetlen szomszédjaik jó kapcsolatot ápoljanak egymással. Ehhez elengedhetetlen az uniós szintű kisebbségvédelmi keretrendszer kialakítása, amely a béke és a kölcsönös prosperitás elengedhetetlen feltétele. Az EU tehát válságról válságra reagál, ennek ellenére a mostani rugalmas geopolitikai helyzetben rendkívül megnövekedett cselekvőképességi mozgástere, így nem szabad, hogy ez az unió történetében elszalasztott pillanat maradjon saját belső reformjai és megújulása tekintetében.

2022. március 7.

Felhasznált irodalom

- Az Európai Unióról szóló szerződés – Csatlakozás az EU-hoz (2020. január 17.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114536>
- Bendarzsevskij Anton: Európával fizetteté meg a menekültválság árát Lukasenka. *Index*, 2021. november 27. Online: <https://index.hu/kulfold/2021/11/27/europaval-fizettete-meg-a-menekultvalsag-arat-lukasenka/>
- Európai Tanács: *Infografika – A keleti partnerség: Helyreállítás – Reform – Reziliencia* (2021. december 17.). Online: www.consilium.europa.eu/hu/infographics/the-eastern-partnership-recovery-reform-resilience/
- French Presidency of the Council of the European Union: *Recovery, Strength and a Sense of Belonging* (2022). Online: https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/media/qh4cg0qq/en_programme-pfue-v1-2.pdf
- Grúzia is minél hamarabb csatlakozna az EU-hoz. *Hvg.hu*, 2022. március 3. Online: https://hvg.hu/gazdasag/20220303_gruzia_europai_unio_csatlakozas

- K. G.: Példátlanul gyors EU-tagságot szeretne Ukrajna, de lehetséges ez? *Világgazdaság*, 2022. március 1. Online: www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/03/peldatlanul-gyors-eu-tagsagot-szeretne-ukrajna-de-lehetseges-ez
- Kristof, Peter: Volodimir Zelenszkij aláírta Ukrajna európai uniós csatlakozási kérelmét. *Euronews*, 2022. március 1. Online: <https://hu.euronews.com/2022/03/01/volodimir-zelenszkij-alairta-ukrajna-europai-unios-csatlakozasi-kerelmet>
- Miszlivetz Áron James: *Zágrábtól Zágárig: Csúcson a Nyugat-Balkán?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. május 7. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/05/07/zagrabtol-zagrabig-csucson-a-nyugat-balkan>